

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДНУ «ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ
І ВИХОВАННЯ В УМОВАХ
ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В
ОСВІТНЬОМУ ТА НАУКОВОМУ
ПРОСТОРИ**

Збірник тез доповідей за матеріалами
III Всеукраїнської науково-практичної
Інтернет-конференції

6 листопада 2020 року

МУКАЧЕВО

УДК 373.2(063)

А 43

Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі : збірник тез доповідей III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 6 листопада 2020 р., Мукачєво / Ред.кол.: Т.І.Бондар (гол.ред.) та ін. – Мукачєво : МДУ, 2020. – 365 с.

**Рекомендовано до поширення в мережі Інтернет
науково-технічною радою Мукачівського державного університету
(протокол №3 від «5» листопада 2020 р.)**

Рецензенти:

Фізеші О.Й. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту Мукачівського державного університету.

Атрощенко Т.О. – доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту Мукачівського державного університету.

У збірнику вміщено тези доповідей III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі». Учасники конференції розкривають проблеми педагогічної освіти та розвитку особистості, використання новітніх технологій та інновацій в освіті, виховання особистості в контексті сучасної освітньої парадигми, особливості психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців до реалізації завдань компетентнісного підходу в освітньому процесі, дидактико-методичного супроводу компетентнісно орієнтованого навчання у початковій школі, сучасного стану та перспективи розвитку дошкільної освіти в Україні, теорії і практики управління освітою, історії педагогіки.

Видання призначено для науковців, викладачів, аспірантів, студентів педагогічних навчальних закладів, працівників системи освіти.

Матеріали друкуються в авторській редакції. Редакційна колегія не несе відповідальності за достовірність статистичної та іншої інформації, що надана в рукописах, та залишає за собою право не розділяти поглядів деяких авторів на ті чи інші питання, розглянуті на конференції.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, галузевої термінології, інших відомостей.

Редакційна колегія:

Бондар Т.І. – д. пед. наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту.

Добош Олена Михайлівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту, Мукачівський державний університет.

Іванова Вікторія Вікторівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти, Мукачівський державний університет.

Пинзеник Олена Мафтеївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту, Мукачівський державний університет.

Фендик Оксана Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту, Мукачівський державний університет.

Томашевська Мирослава Олегівна – асистент кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту.

Черепаня Марія Тарасівна – асистент кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту.

Сич Р. В. ПОНЯТЯ «ПРОФЕСІЙНОГО РИЗИКУ» У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ	132
Столяренко О. В., Столяренко О. В. ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ	134
Товт А. В., Горват М. В. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИХОВАННЯ ПОЧУТТЯ СПРАВЕДЛИВОСТІ	137
Черепаня М. Т., Бурденюк Я. І. СОЦІАЛЬНЕ СИРІТСТВО: СУТНІСТЬ ТА ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ	140
Черепаня Н. І., Ісак М. А. ФОРМУВАННЯ ЕТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ У ДОШКІЛЬНИКІВ ЧЕРЕЗ ОРГАНІЗАЦІЮ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СІМ'І І ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	142
Черепаня Н. І., Тарнавська А. І. РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА ДОПОМОГОЮ ДОСЛІДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	144

РОЗДІЛ 4

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Барчі Б.В., Барчій М.С. ДО ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ	148
Бондар Т. І. ВИКЛИКИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗВО УКРАЇНИ	151
Давидченко І. Д. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ	153
Добош О. М. ПРОБЛЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ	155
Добош О. М., Дмитрук М.А. ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	158
Добош О. М., Кепша Л.М. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІНСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	160
Добош О. М., Цендра М.В. ДІЛОВА ГРА ЯК МЕТОД НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ЗДІЙСНЕННЯ РУХОВОГО РЕЖИМУ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	162
Калусенко В.В., Карташова Л.А. ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛІСТІВ З ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	164
Качур М.М., Гудачок Г.Ю. ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ДО СУТНОСТІ ПИТАННЯ	165

тривожності, імпульсивності, агресивності й ін.) Особи, що прагнуть до домінування над іншими, самоствердження, що володіють підвищеною агресивністю часто переважають альтернативи поведінки стримуючі ризик» [1].

Спостерігаються розходження в поведінці прикордонників у залежності від їхнього прагнення до досягнення успіху чи запобіганню невдачі. Дослідження показують, що особи, у яких розвинуто прагнення до успіху, будуть віддавати перевагу варіантам із середнім рівнем ризику. Особи з високим рівнем прагнення до запобіганню невдачі будуть віддавати перевагу варіантам поведінки з низьким рівнем ризику, рідше – високим рівнем ризику.

Високий ступінь тривожності людини веде до неадекватної оцінки ситуації, що складається, і, як наслідок, до відхилення від розумного вибору не достатньо обґрунтованого варіанта ризикованого поведінки.

Значний вплив на прийняття прикордонником рішення про ризик робить пережита небезпека. У зв'язку з цим виділяють два основних феномени: ефект «Карпентера» і ефект «Обпалених пальців».

Ефект «Карпентера» полягає в тому, що кожне сприйняття і уявлення породжує схильність до подібного ж сприйняття і уявлення. Прикордонник, що одержав у небезпечній ситуації поранення чи психотравму, зневіряється в можливості запобіганню негативних випадків у майбутньому. У нього розвивається «стан тривожності», що вимагає психотерапевтичної допомоги.

Ефект «Обпалених пальців» представляє протилежну характеристику поведінки прикордонників. У цьому випадку прикордонник, що пережив небезпеку, стає більш завбачливим, обережним, у нього розвивається здатність до мотивованого і розумного ризику.

Урахування ефекту «Карпентера» і ефекту «Обпалених пальців» є важливим чинником у професійній діяльності фахівців прикордонної служби, оскільки станом на вересень 2020 року більше 17000 прикордонників у той чи інший час брали участь у антитерористичній операції (операції об'єднаних сил), де їм неодноразово доводилось і в наші дні доводиться потрапляти у небезпечні ситуації й приймати рішення про ризик. Це є приклади вияву професійного ризику у професійній діяльності фахівців прикордонної служби.

Список використаних джерел

1. Особиста безпека та застосування сили: Частина 1. Фундаментальні питання теорії та практики особистої безпеки особового складу Державної прикордонної служби України: навчальний посібник. Хмельницький: Видавництво НА ДПСУ, 2012. -189 с.

2. Мірошніченко В., Татарін О. Формування готовності фахівців прикордонної служби до застосування заходів фізичного впливу в оперативно-службовій діяльності: методичний аспект. *Освітній простір України (науковий журнал)*. 2019 р. Випуск 16, 227 с., С. 129 –136.

УДК 37.034: 37.018.2 (043.5)

Столярченко О.В.,
доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, професійної освіти
і управління освітніми закладами
Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського,
Столярченко О.В.,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов
Вінницький національний технічний університет

ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ

Розбудова громадянського суспільства, нинішні реформаційні процеси в освіті України, становлення Нової української школи, інтеграція в світове співтовариство актуалізують орієнтацію на особистість, її моральність, визначають основні напрями гуманізації школи. В сучасній соціокультурній ситуації домінантою є формування базових цінностей гуманізму, виховання ціннісного ставлення до людини.

Гуманістичне реформування освіти кардинально відрізняється тим, що воно здійснюється не на основі державно-класових ідеологічних пріоритетів, а спирається на ідеї ціннісно-смыслового буття людини, логіку його історичного поступу, що передбачає повноцінний інтелектуально-духовний розвиток кожної особистості, її всебічну творчу самореалізацію, визнання ціннісного ставлення до людини важливим пріоритетом у цілеспрямованій виховній діяльності. Зважаючи на те, що аналіз історичного шляху педагогічної гуманістики ми здійснювали в контексті розв'язання нею виховних проблем, за основу їх вичленення брали не формально-часові ознаки, а якісні характеристики науки про виховання, її внутрішню сутність. В результаті історико-генетичного аналізу розвитку вітчизняних і зарубіжних філософських, гуманітарних, культурно-соціологічних, психолого-педагогічних ідей та поглядів на сутність людини і її місце в цивілізаційних процесах визначено та обґрунтовано основні антрополого-методологічні, культурно-історичні (міжкультурні, соціокультурні), педагогічні концепції гуманізації виховного процесу, формування гуманістичних цінностей на базі людинознавства. У процесі дослідження антрополого-методологічних концепцій гуманізації виховання в загальній стратегії розвитку особистості було виявлено, що антропологізм виступає концептуальною домінантою виховання у школярів ціннісного ставлення до людини. Він детермінує аналіз біосоціальних і духовних чинників становлення особистості на основі системної реалізації принципів природовідповідності, соціо-культуровідповідності, дозволяє вважати суспільство формою спільного життя людей в особистісному вимірі, а людину – як високоорганізовану біопсихосоціальну духовну істоту. Стає об'єктивною основою теоретичного обґрунтування й практичної реалізації гуманістичних виховних інновацій, їх зорієнтованості на розвиток і саморозвиток особистості, що, в свою чергу, обумовлює можливість гуманних суб'єкт-суб'єктних взаємин. В основу дослідження було покладено концепції та висновки зарубіжних і вітчизняних філософів, соціологів, антропологів, педагогів, психологів, учених інших галузей науково-антропологічного пізнання, які досліджували теорію, історію людинознавства, навчання й виховання з позиції гуманістичних цінностей та їх відповідності природі людини, а також такі фундаментальні теоретичні положення, які стосуються підходу до особистості як до форми ідеального представництва буття іншого; «відображеної суб'єктності»; Я-концепції, як сукупності уявлень індивіда про самого себе, пов'язаної з їх оцінкою; результат узагальнення досвіду гуманістичної педагогіки, психології і педагогіки співробітництва. На їх основі визначені концептуальні положення організації гуманістичного виховання в закладах загальної середньої освіти: суб'єкт-суб'єктні відносини, колективна творча діяльність, інтерактивна взаємодія.

Досліджуючи культурно-соціологічну компоненту, виявлено, що характерною ознакою суспільства ХХІ ст. виступає дискурсивна (комунікативна) етика, яка будується на сприйнятті абсолюту іншої людини як істини, як «вартісної людини». На основі здійснення проблемно-генетичного аналізу розвитку гуманістичних ідей в історії вітчизняної та зарубіжної наукової думки нам вдалося вивчити еволюцію людинознавства і з'ясувати рівень дослідження в психолого-педагогічній науці та виховній практиці сутності та особливостей виховання у шкільній молоді ціннісного ставлення до людини.

Вивчаючи розвиток ідей гуманізму, ми дійшли висновку, що протягом історичного минулого він виступав у різних формах, тому в нашому розумінні гуманізм – історично змінна система поглядів, яка визначає цінність людини як особистості, її право на свободу, щастя, розвиток і прояв своїх здібностей, згідно з якою благо людини виступає критерієм оцінки соціальних інститутів, а принципи рівності, справедливості, людяності бажаною нормою відносин між людьми.

Згідно хронологічного критерію нам вдалося визначити і охарактеризувати *античний, ренесансний, просвітницький, сучасний і новітній* гуманізм; відповідно світоглядного критерію – *секуляризований (атеїстичний) і теологічний, матеріалістичний та ідеалістичний, раціоналістичний та ірраціональний, віталістичний (життєвий) і космологічний*. В гуманістичній педагогіці виділили три основних течії: абстрактну, універсальну, практичну

(в якій виокремлено національний гуманізм, психологічний, еволюційний). Осмислення надбань педагогічної науки, методологічних положень неогуманізму дозволив усвідомити готовність педагога до гуманістичного виховання школярів: забезпечення розвитку їхніх здібностей, вдосконалення інтелектуальної, емоційно-чуттєвої і вольової сфери; особистісну орієнтацію.

Аналіз наукової літератури, присвяченої розробці гуманістичної концепції, дозволив виділити і охарактеризувати основні парадигми виховання, які визначаються біологічними й соціальними детермінантами: соціологічну, біопсихологічну; обґрунтувати гуманістичну (в якій акцентується увага на діалектичній взаємозалежності соціальної, біологічної, психологічної і спадкової складових). Вивчення питання про роль християнської моралі у формуванні духовно зрілої особистості на основі ціннісного ставлення до людини дало змогу зробити висновок, що її ідеї проникнуті гуманістичним змістом і закликом до милосердя й любові; містять багатий потенціал для виховання молоді на основі загальнолюдських цінностей і поваги до іншого.

У наукових дослідженнях і авторських публікаціях науково обґрунтовано теоретичні й методичні основи виховання у школярів ціннісного ставлення до людини, розроблено науково-методичну систему виховання ціннісного ставлення до людини в учнів закладів загальної середньої освіти; окреслено історіографію проблеми розвитку основних положень гуманістичного виховання через соціокультурні, ідеологічні, педагогічні детермінанти; на основі здійснення проблемно-генетичного аналізу гуманістичних ідей в історії вітчизняної та зарубіжної наукової думки досліджено еволюцію людинознавства і з'ясовано стан вивчення в психолого-педагогічній науці та виховній практиці особливостей виховання у дітей та молоді ціннісного ставлення до людини, розкрито його роль як провідного чинника гуманізації виховання, головного концепту методології гуманістичних перетворень в освіті. На основі системного, синергетичного, модельно-варіативного, аксіологічного, культурологічного, етнопедагогічного, антропологічного, особистісного, діяльнісного, полісуб'єктного, диференційованого підходів розроблено концептуальну науково-методичну структурно-функціональну модель і технологію поетапного формування у школярів ціннісного ставлення до людини в гуманістично-орієнтованому середовищі школи, структурними компонентами якої є: освітній процес (використання можливостей людинознавства у вивченні дисциплін), позакласна й позашкільна робота з учнями, спрямовані на формування гуманістичної свідомості, гуманістичних почуттів, гуманної поведінки вихованців на основі базових цінностей.

Визначено сутність і структуру ціннісного ставлення до людини як універсальної, комплексної якості особистості, що становить інтегроване, системне, багатовимірне, інваріантне утворення, зміст якого розкривається з допомогою інтелектуального, емоційно-ціннісного і діялісно-практичного компонентів; характеризується відображенням в свідомості вихованця значущості моральних знань, уявлень, переконань, гуманістичних мотивів, емоцій, почуттів, ціннісних орієнтацій, що визначають цінність людини, спонукають до дій, що виражають любов до людей; яка реалізується в доброзичливих стосунках, толерантній взаємодії, і в цілому забезпечується осмисленням здобутого у виховній діяльності досвіду гуманної поведінки; що базується на основі інтеграції людинознавчих знань та диференційованої роботи з різними віковими категоріями в позаурочній, позашкільній гуманістичній діяльності. Розроблено критерії оволодіння базовими гуманістичними цінностями з метою формування особистісних ціннісних ставлень (когнітивний, мотиваційний, операційно-результативний), показники та їхні прояви (зовнішні й внутрішні), рівні вихованості досліджуваної якості.

Запропоновано, обґрунтовано й реалізовано організаційно-педагогічні умови (розвиток у процесі гуманістичних та педагогічно організованих соціально актуальних взаємовідносин вихованців практично-діялісного особистісного колективу; забезпечення особистісно-зорієнтованої суб'єкт-суб'єктної взаємодії і створення ситуацій колективного співробітництва та довіри у процесі залучення школярів до ціннісно-орієнтованої діяльності;

оптимізація міжособистісного спілкування учнів за рахунок усвідомлення необхідності розвитку в них здатності поважати себе, розуміти власну особистість (рефлексивність); стійкості до зовнішніх негативних впливів (емоційної стабільності); врахування аксіологічної складової в змісті людинознавства, культивування усвідомлення цінності іншої людини, формування позитивного образу іншого й активізацію його сприйняття: розвиток у вихованців емпатії та асертивності); удосконалено методичні підходи до розв'язання поставленої проблеми. Важливу роль відведено суб'єкт-суб'єктній взаємодії, колективній творчій діяльності, гуманізації партнерських взаємовідносин, розробленню науково-методичного забезпечення, змісту, форм, методів і засобів виховної роботи. Обґрунтовано, розроблено, апробовано та впроваджено нові виховні технології, форми й методи. Аналіз виявленої динаміки у вихованні ціннісного ставлення до людини у школярів різних вікових категорій засвідчує ефективність авторської технології. На всіх етапах експерименту у ціннісній структурі особистості за когнітивним, мотиваційним, операційно-результативним критеріями були зафіксовані позитивні зрушення в засвоєнні базових гуманістичних цінностей, що знаходило свій вияв у реальній поведінці вихованців, проявах ціннісного ставлення до людини.

Список використаних джерел

- 1.Столяренко О. В., Столяренко О. В. Виховання культури толерантних взаємин у студентської молоді. ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. 248 с.
- 2.Столяренко О. В. Взаємодія університету, стейкхолдерів і закладів освіти у розробці моделі школи як відкритої системи / Л. С. Вишивана, О. В. Столяренко, О. В. Столяренко // Особистісно-професійний розвиток учителя: погляди стейкхолдерів: монографія/ Упорядники: Акімова О. В., Фрицюк В. А. – Вінниця: ТОВ «Друк», 2020. – 356 с. – С. 79–102.
- 3.Столяренко О. В. Виховання у школярів ціннісного ставлення до людини: теоретичний та методичний аспекти. Кн. 1. Людський вимір: історія, минуле і сучасність. ТОВ «Планер», 2017. 558 с.
- 4.Столяренко О. В. Виховання у школярів ціннісного ставлення до людини: теоретичний та методичний аспекти: [Монографія]. Кн. 2. Методологія виховання ціннісного ставлення до людини в учнів загальноосвітньої школи. ТОВ «Нілан-ЛТД», 2018. 408 с.

УДК 37.01:159.942:177.9

Товт А.В.,
здобувач вищої освіти спеціальності 013 «Початкова освіта»,
ОС «магістр»
Мукачівський державний університет
Горват М.В.,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри теорії та методики початкової освіти,
Мукачівський державний університет

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИХОВАННЯ ПОЧУТТЯ СПРАВЕДЛИВОСТІ

У сучасному суспільстві проблема морального виховання набуває особливої актуальності. Соціально-економічні та політичні зміни в нашій країні спричинило за собою зміни в сфері моральних цінностей людини. Дорослішання і розвиток сучасних дітей відбувається під впливом негативних тенденцій: книги пішли на другий план, їх місце зайняв екран телевізора і комп'ютера. Персонажі казок, герої мультфільмів, які дивляться сучасні школярі, не завжди відрізняються моральною чистотою і високою духовністю. Матеріальні цінності в багатьох сім'ях підносяться над духовно-моральними, спотворюються уявлення про моральні якості особистості, моральні норми, такі як, патріотизм, повага до старших, відповідальність, справедливість, чуйність і доброта, милосердя і великодушність.

Справедливість належить до тих категорій, що активно використовуються у повсякденній взаємодії людини та є найелементарнішою потребою, властивою індивіду незалежно від того, де він перебуває. Однак проблема справедливості ще не була предметом спеціального психолого-педагогічного дослідження, здебільшого вчені розглядали тільки окремі складові цієї загальнолюдської морально-духовної цінності.